

Tartu Ülikool

Sotsiaalteaduste valdkond

Narva kolledž

Õppekava Koolieelse lasteasutuse õpetaja mitmekeelses õppekeskkonnas

Hanna Karolin Franke

**5-7 AASTASTE LASTE SOTSIAALSETE OSKUSTE
ARENDAMINE MUUSEUMIS KUI ÕPIKESKKONNAS
ÜHE TALLINNA LASTEAIA NÄITEL**

Bakalaureusetöö

Juhendaja Kaja Visnapuu MA

Narva 2025

KINNITUS

Olen koostanud töö iseseisvalt. Kõik töö koostamisel kasutatud teiste autorite tööd, põhimõttelised seisukohad, kirjandusallikatest ja mujalt pärinevad andmed on viidatud. Lõputöö on koostatud, lähtudes Tartu Ülikooli Narva kolledži sotsiaalteaduste valdkonna üliõpilaste lõputööde koostamise ja vormistamise juhendi nõuetest.

Hanna Karolin Franke

(allkirjastatud digitaalselt)

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Hanna Karolin Franke,

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) minu loodud teose „5.-7. aastaste laste sotsiaalsete oskuste arendamine muuseumis kui õpikeskkonnas ühe Tallinna lasteaia näitel”,

mille juhendaja on MA Kaja Visnapuu

reprodutseerimiseks eesmärgiga seda säilitada, sealhulgas lisada digitaalarhiivi DSpace

kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.

2. Annan Tartu Ülikoolile loa teha punktis 1 nimetatud teos üldsusele kättesaadavaks Tartu Ülikooli veebikeskkonna, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace kaudu Creative Commons'i litsentsiga CC BY NC ND 4.0, mis lubab autorile viidates teost reprodutseerida, levitada ja üldsusele suunata ning keelab luua tuletatud teost ja kasutada teost ärieesmärgil, kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.

3. Olen teadlik, et punktides 1 ja 2 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.

4. Kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei riku ma teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse õigusaktidest tulenevaid õigusi.

Hanna Karolin Franke

Narvas, 16.05.2025. aastal

SUMMARY

DEVELOPING THE SOCIAL SKILLS OF 5-7 AGED CHILDREN IN A MUSEUM AS A LEARNING ENVIRONMENT, USING THE EXAMPLE OF A KINDERGARTEN IN TALLINN, ESTONIA

Social skills are important in children's development as a whole and significant in preparation for getting them ready for school. The age group from five to seven has great potential to learn and improve their social skills in different environments- in the kindergarten and also outside, including museums.

Although the use of different learning environments is topical in the current concept of education and museums could offer a wide range of opportunities for learning and experiencing, it has become clear- based on theory and various studies- that little research has been carried out on the museum education context in the field of early childhood education.

The aim of this thesis is to identify how the museum as a learning environment supports the learning of children in the 5th to 7th grades and what is kindergarten teachers knowledge about the possibilities for developing social skills in the museum.

The research method used was qualitative: children observations in museums, kindergarten teachers questionnaires and semi-structured interviews. In observations it turned out that in the museum environment a variety of activities take place to enable children to share their impressions and to discuss, cooperate, and interact with adults they meet. The results of the survey showed that social skills such as peer interaction, cooperation, communication with adults, oral expression, respect for others, problem-solving, attentiveness and listening skills can be developed in a museum environment.

Kindergarten teachers are aware of the potential of museum visits to develop children's social skills and are using a variety of approaches to achieve this. Teachers tailor museum visits to children's individual needs, providing challenges while supporting their development. Kindergarten teachers emphasize the importance in the preparation and follow-up of museum visits in order to maximize their potential to support children's development. The findings confirmed that the museum is a rich learning environment to develop children's social skills, and that kindergarten teachers are aware of their supportive role in the process.

SISUKORD

SISSEJUHATUS	6
1. EELKOOLIEALISTE LASTE SOTSIAALSETE OSKUSTE ARENGU TOETAMINE... 8	8
1.1. 5-7 aastaste laste sotsiaalsete oskuste areng	8
1.2. Lasteaiaõpetaja lapse arengukeskkonna loojana ja sotsiaalse arengu toetajana	10
1.3. Muuseum lapse arengut toetava õpikeskkonnana	12
2. UURIMISTÖÖ METOODIKA	13
2.1. Uurimistöö eesmärk ja küsimused.....	13
2.2. Uurimistöö metoodika valik ja kirjeldus	13
2.3. Valimi moodustamine ja kirjeldus.....	14
2.4. Andmekogumise protseduur.....	14
2.5. Andmeanalüüs	16
3. UURIMISTÖÖ TULEMUSED	17
3.1. Vaatluse tulemused.....	17
3.2. Küsitluse tulemused.....	19
3.3. Poolstruktureeritud intervjuude tulemused.....	21
3.3.1. 5-7 aastaste laste sotsiaalsete oskuste arendamine muuseumikeskkonnas	22
3.3.2. Lasteaiaõpetajate teadmised laste sotsiaalsete oskuste arendamise võimalustest ...	24
3.4. Uurimistöö arutelu ja järeldused.....	27
KOKKUVÕTE	33
KASUTATUD KIRJANDUS.....	35
Lisa 1. Laste sotsiaalsete oskuste avaldumise vaatlustabel	40
Lisa 2. Lasteaiaõpetajate muuseumikeskkonnas laste sotsiaalsete oskuste toetamise teadmiste ja teadlikkuse küsitlus.....	41
Lisa 3. Poolstruktureeritud intervjuu küsimustik lasteaiaõpetajatele	42

SISSEJUHATUS

Koolieelne iga on inimese arengus määrava tähtsusega periood, mis valmistab last ette kooli- ja ühiskonna eluks. Sel perioodil toimub laste intensiivne kognitiivne, sotsiaalne, emotsionaalne ja füüsiline areng. (Maleki jt 2019). Lapsed omandavad selles eas sotsiaalsed oskused nagu suhtlemine, koostöö, empaatia ja eneseväljendusoskus mängu- ja õppetegevuse käigus, milles oluline, toetav roll on täiskasvanutel, eriti lasteaiaõpetajatel (Denham jt, 2004 & Krull, 2018).

Koolieelse lasteasutuse seaduse (Koolieelse..., 2008, § 3) kohaselt on lasteasutuse põhiülesanne luua võimalused ja tingimused tervikliku isiksuse kujunemiseks, sh sotsiaalsete oskuste toetamiseks. Eelkooliga on periood, mil lapse vaatlus-, avastamis-, uudishimutunne on intensiivne. Laps omandab kognitiivseid oskusi, naudib tegutsemist ja on kogemustele ja õppimisele avatud (Häidkind jt, 2014). Alusharidus põhineb tegevuste kaudu õppimisel, mitte teadmiste edasiandmisel. Eelkooliealiste laste arenguvajaduste rahuldamiseks on oluline rakendada erinevaid õppemeetodeid ja saada kasu erinevatest lasteaiaühistest keskkondadest, toetades tervikliku lähenemisega laste arendamist ja õppimist (Brezinšcak, 2012).

Viimasel ajal on ka Eesti muuseumid muutunud üha olulisemaks õpikeskkonnaks. Muuseumidel on ainulaadne võimalus pakkuda oma nüüdisaegsetes ekspositsioonides lastele interaktiivseid ja käed-külge kogemusi. Samuti mängib muuseum olulist rolli mitte ainult akadeemilise õppe, vaid ka sotsiaalsete oskuste - nagu suhtlemine eakaaslastega, koostöö ja empaatia - arendamisel, kuna muuseumis korraldatud haridustegevustes suheldakse nii teiste laste ja täiskasvanutega ning osaletakse grupitegevustes (Akamca jt, 2017).

Varasemalt on töö autorile teadolevalt Eestis muuseumit kui õpikeskkonda koolieelse alushariduse valdkonnas uuritud vaid üksikutes lõputöodes. Näiteks Uusmaa (2012) magistriltööst järeldus muuhulgas, et muuseum pakub ka võimalust laste sotsiaalsete oskuste arendamiseks. Maasiku (2023) bakalaureusetöö tulemusena selgus, et lasteaiaõpetajatel on arenguruumi muuseumipedagoogidega sisulisema koostöö tegemises muuseumitunni ajal, mis on vajalik eelkõige lapse toetamiseks tema lähima arengu tsoonis. Mathiesen (2016) bakalaureusetööst selgus, et õpetajad peavad õpilastega muuseumikülastustel oluliseks hariduslikku eesmärki, et näitlikustada formaalõpet ning laiendada õpilaste silmaringi.

Laste sotsiaalsete oskuste arendamine muuseumis kui õpikeskkonnas

Käesoleva töö uurimisprobleem tulenes sellest, et kuigi muuseumeid käsitletakse ja kasutatakse aina enam avatud õpikeskkonnana on koolieelses lasteasutuse kontekstis vähe uuritud, kuidas ka muuseumides saab toetada koolieelikute sotsiaalsete oskuste arengut ja kui teadlikud on lasteaiaõpetajad sotsiaalsete oskuste arendamise võimalustest muuseumikeskkonnas.

Bakalaureusetöö eesmärk on välja selgitada, kuidas muuseumi õpikeskkonnas saab toetada 5-7 aastaste laste sotsiaalsete oskuste arengut ning millised on lasteaiaõpetajate teadmised sotsiaalsete oskuste arendamise võimaluste kohta muuseumis.

Eesmärgi täitmiseks püstitati järgmised uurimisküsimused:

- 1) Milliseid 5-7 aastaste laste sotsiaalseid oskusi saab muuseumikeskkonnas arendada?
- 2) Millised on lasteaiaõpetajate teadmised laste sotsiaalsete oskuste arendamise võimaluste kohta muuseumis kui õpikeskkonnas ?

1. EELKOOLIEALISTE LASTE SOTSIAALSETE OSKUSTE ARENGU TOETAMINE

1.1. 5-7 aastaste laste sotsiaalsete oskuste areng

Sotsiaalseid oskusi on defineeritud kui oskuste ja käitumise kompleksset kogumit, mis võimaldab inimestel asjakohaselt teistega suhelda ja vältida ühiskonnas mitteaktsepteeritud reaktsioone (Aksoy & Baran, 2010, lk 664). Koolieelne iga on sotsiaalse ja emotsionaalse arengu jaoks otsustav periood, mil lapsed või koolieelikud omandavad sotsiaalseid oskusi tõhusaks toimetulekuks, kohanemiseks, arenemiseks ning üldise elukvaliteedi parandamiseks. Lastel kujunevad sotsiaalsed oskused välja umbes 6-7 eluaastaks (Männamaa & Marats, 2009) ning seetõttu on just koolieelses eas laste sotsiaalse arengu toetamine määrava tähtsusega. Koolieelse lasteasutuse õppekavas (edaspidi KELA RÕK) on välja toodud 6-7 aastase lapse sotsiaalsete oskustena:

- oskus teistega suhelda;
- tajuda end ja partnereid;
- mõista inimeste erinevusi;
- luua sõprussuhteid;
- teha vahet hea ja halva vahel;
- selgitada oma seisukohti, võtta omaks ühiskonna tavadid;
- lähtuda eetilistest tõekspidamistest (Koolieelse..., 2008).

Laste puhul on sotsiaalsed oskused eelkõige olulised sõprussuhete loomisel ja säilitamisel ning käitumisnormide ja reeglite mõistmisel ning järgimisel. Lapse suhtlemise oskus on kooliminekus piisav siis, kui ta mõistab reegleid teistega suhtlemisel. (Hosokawa & Katsura, 2017, lk 6-7). 5-7 aastased lapsed hakkavad üha rohkem suhtlema eakaaslaste ja täiskasvanutega ning arendavad välja olulisi sotsiaalseid oskusi, mis aitavad neil suhelda ja integreeruda ühiskonnas. Sotsiaalsete oskuste areng mängib olulist rolli nende võimes luua tervislikke suhteid, mõista ühtlasi teiste tundeid ja vajadusi ning lahendada konflikte. (Tropp & Saat, 2008, lk 58).

Üks olulisemaid sotsiaalseid oskusi, mis areneb 5-7 aasta vanuses, on sotsiaalne mõistmine. Lapsed hakkavad üha rohkem mõistma ja tunnetama teiste inimeste emotsioone ning arendavad

oskust näha asju teiste vaatenurgast (Tropp & Saat, 2008, lk 70). Selles eas lapsed suhtlevad rohkem eakaaslaste ja täiskasvanutega, mis võimaldab neil kogeda erinevaid emotsioone ja õppida nende mõistmist. See aitab neil kujundada empaatilisi suhteid ning arendada arusaamist erinevustest ja mitmekesisusest (Canizares, 2018). Empaatiavõime kujuneb sageli läbi praktiliste kogemuste ning suhete loomise teiste lastega. Näiteks võib mänguline koostöö mänguasjade jagamisel või ühiste tegevuste läbiviimisel aidata lastel arendada empaatiat, sest see nõuab teiste vajaduste mõistmist ja vastastikust lugupidamist. Samuti mängib olulist rolli täiskasvanute eeskuju, eriti vanemate ja õpetajate käitumine. Kui lapsed näevad täiskasvanutelt empaatilist käitumist ja kuulevad, kuidas täiskasvanud väljendavad mõistmist teiste tunnete suhtes, siis võtavad nad sellest eeskuju ning hakkavad kujundama omaenda empaatiavõimet. (Malik & Marwaha, 2022). Samas vajavad lapsed õpetajapoolset suunamist mõistmaks, et inimesed tunnevad ja mõtlevad erinevalt (Tropp & Saat, 2008, lk 70).

5-7 aastastel laienevad märkimisväärselt keeleoskus ja sõnavara. Nad omandavad uusi sõnu, hakkavad kasutama keerulisemaid lauseid ning õpivad end väljendama selgemalt ja täpsemalt. Suhtlemisoskuse juures on oluline komponent kuulamisoskus. (Malik & Marwaha, 2022). 5-7 aastased õpivad tähelepanelikumalt teisi kuulama, võtma arvesse teiste arvamusi ja ideid ning arendama vastastikust mõistmist. Konfliktide lahendamine muutub samuti üha tähtsamaks osaks sotsiaalsete oskuste arengus. Lapsed õpivad, kuidas suhelda teiste lastega konstruktiivselt, leida kompromisse ja lahendada erimeelsusi ilma agressiooni või vägivaljata. 6-7 aastased lapsed on suutelised elementaarsel moel lohutama ka hädasolijaid, kuid abistamisstrateegiad on üldjuhul ebaefektiivsed (Tropp & Saat, 2008, lk 71).

Sotsiaalsete oskuste areng on mitmekesine ja kompleksne protsess, kus erinevad elemendid koosmõjus kujundavad lapse võimet suhelda ja koostööd teha. Probleemid võivad aga tuleneda sellest, et koolieelses eluperioodis ei pöörata piisavalt tähelepanu laste vajadustele ning neile ei anta piisavalt võimalusi osaleda erinevates gruppides, näiteks lasteaias, huviringides või muudes mängugruppides. (Duncan jt, 2018, lk 2243). Täiskasvanute toetus ja positiivne suhtluskeskkond on võtmeteguriteks, mis aitavad lastel kujundada tugevaid sotsiaalseid aluseid (Green jt *et al.*, 2017).

Sotsiaalsed oskused moodustavad Koolieelse lasteasutuse riikliku õppekavas ühe üldoskuste rühma mängu-, tunnetus- ja õpioskuse, sotsiaalsete ja enesekohase oskuste üldoskuste kõrval.

Õppekava järgi toetatakse üldoskuste kujunemist kõigis õppe- ja kasvatustegevustes, lõimides erinevate valdkondade sisusid. Selleks, et laps kõiki üldoskusi sh ka sotsiaalseid oskusi saaks paremal viisil omandada, on oluline lastaiaõpetaja teadvustatud tegutsemine lapse lähima arengu tsoonis ning lapsest lähtuv õpikäsitlus.

1.2. Lasteaiaõpetaja lapse arengukeskkonna loojana ja sotsiaalse arengu toetajana

Eelkooliealiste laste sotsiaalsete oskuste arengu toetamine on oluline, kuna see aitab neil luua suhteid ning valmistab ette tulevasteks sotsiaalseteks interaktsioonideks ja väljakutseteks (Krensky & Stetten, 2009). KELA RÕKi järgi on lapse arengukeskkonna loomine lastaiaõpetaja õpetaja ülesandeks (Koolieelse..., 2008). Õpetajate igapäevatöö teoreetiliseks lähtealuseks on Lev Võgotski välja töötanud lähima arengu tsooni teooria, mis kirjeldab distantsi lapse tegeliku arengutaseme ja tema potentsiaalse arengutaseme vahel, mis tähistab seda, kui palju laps oskab ise ja kui palju suudab saavutada täiskasvanu toetamisel ja juhendamisel (Krull, 2018). Oluline on see, et lapsele antakse ülesandeid, mis on tema võimete piires veidi väljakutseid pakkuvad, kuid mida ta suudab siiski koos juhendajaga lahendada. See aitab arendada lapse kognitiivseid ja sotsiaalseid oskusi ning edendada tema õppimist ja arengut. (Veisson, 2017).

Tänapäeval lähtutakse konstruktivistlikust õpikäsitlusest, mis on teaduslik ja tõendupõhine lähenemine, mis rõhutab õppija aktiivset rolli teadmiste konstrueerimisel ja mõistmisel. Selle kohaselt ei ole teadmised lihtsalt väljastpoolt õppijasse ülekantavad faktid, vaid pigem konstrueeritakse ja mõistetakse iga indiviidi poolt vastavalt tema varasematele kogemustele, arusaamadele ja tõlgendustele. (Cooperstein ja Kocevar-Weidinger, 2004). Konstruktivismis on lähtutud nii Piaget` kui Võgotski teooriatest. Piageti lähenemine keskendus peamiselt individuaalsele ja kognitiivsele arengule. Ta uuris, kuidas lapsed aktiivselt konstrueerivad oma mõistmist maailmast, läbides erinevaid arenguetappe (Ültanir, 2012). Võgotski sotsio-konstruktivistlik õpikäsitlus rõhutas aga sotsiaalset interaktsiooni ja kultuurilist konteksti õppimise osana (Devi, 2019). Piaget arenguteooria keskendus universaalsetele arenguetappidele. Ta uskus, et need etapid on seotud vanusega (Ültanir, 2012). Võgotski mõistis arengut aga kui sotsiaalset ja kultuurilist protsessi ning rõhus individuaalsete ja sotsiaalsete tegurite vastastikust mõjust arengule (Devi, 2019).

Suuline eneseväljendus on oluline sotsiaalne oskus, millele tuleb nii kodus kui lasteaia tähelepanu pöörata. Suulise eneseväljenduse kaudu saab laps väljendada oma tundeid ja emotsioone, kuid kui tal seda teha ei lasta, tunneb laps end ebakindlalt ja närviliselt (Krensky & Stetten, 2009). Peamiselt õpib laps end väljendama õppemängude kaudu, mis võimaldavad arendada kõnet, end väljendada ning õppida teistega arvestama (Petrovska *et al.*, 2013, lk 884). Kulderknup (2009, lk 54-55) on välja toonud, et lapsele tuleb anda võimalus end loovalt väljendada, sest see soodustab lapse eneseväljendusoskuse arenemist. Lisaks tuleb anda lapsele võimalus kõneleda oma kogemustest ja soovidest (Kulderknup, 2009, lk 38).

Laste igapäevane keskkond, olgu see siis kodus või lasteaia, mängib olulist rolli nende sotsiaalsete oskuste kujunemisel. Selleks, et laste sotsiaalsete oskuste arengut toetada, tuleb luua positiivne, toetav ja turvaline keskkond, mis on aluseks avatud suhtlemisele, eneseväljendusele ja suhete loomisele eakaaslastega. Lasteaia peavad lapsed tundma end turvaliselt, et julgeda end väljendada. Igapäevaste tegevuste hulka peaksid lasteaia õpetajad integreerima mängu, kus lapsed saavad koos töötada ja asju jagada. Selline lähenemine aitab lastel õppida koostööd, probleemide lahendamist ja empaatiat (Port *et al.*, 2019). Seejuures võiksid õpetajad aidata häbelikel lastel sulanduda grupitegevustesse. Õpetajad saavad julgustada lapsi jagamisel ja abi andmisel, pakkudes positiivset rollimudelit ehk ise jagades ja abistades koos selgitusega, miks nii tehakse (Tropp & Saat, 2008, lk 71). Lisaks selgitustele on oluline just õpetaja enda käitumiseeskuj. Õpetaja kujundab oma eeskujuga õppijate käitumismalle ja väärtushinnanguid (Krull, 2018).

Lapsi tuleks julgustada väljendama ka oma tundeid sõnadega ja leidma ühiselt probleemidele lahendusi. Ka siin saavad õpetajad olla eeskujuks, näidates, kuidas konstruktiivselt probleeme lahendada. Lisaks tuleb täiskasvanutel jälgida oma keelekasutust, sest lapsed võtavad sellest eeskuj. Lastega on oluline rääkida korrektses kirjakeeles ning parandada nende kõnes tehtud vigu. (Tulviste, 2008, lk 43). Kilici (2015) läbiviidud uuringust selgus, et laste toetamine ja julgustamine ning oma emotsioonidest rääkimine on sotsiaalsete oskuste kujunemise juures väga olulised.

1.3. Muuseum lapse arengut toetava õpikeskkonnana

Muuseum on määratletud kui avatud õpikeskkonda, mis pakuvad märkimisväärseid õppimise- ja arenemise võimalusi (Visnapuu, 2017). Tänapäeval on muuseumide haridustegevused suundunud konstruktivistliku õpikäsitluse suunas (Sõnastaja, 2015, Visnapuu, 2018). Muuseumis saab toetada külastajate emotsionaalset, kognitiivset ja sotsiaalset arengut, aidates kaasa ka laste aktiivsete õppimistavade kujunemisele (Samur *et al.*, 2015), mis omakorda aitab luua isiklike tähendusi, täiendades oma teadmisi konstruktivistlikul viisil. Mitmetest uuringutest on selgunud, et lastemuuseumide külastamine, eksponaatidega suhtlemine ja muuseumide pakutavates programmides osalemine võivad suurendada laste teadmisi ja õppimisoskusi, aidates kaasa nende kognitiivsele arengule lapsesõbralikul viisil (Freedman, 2010; Tan, Gong & Tsang, 2021).

Muuseumis saab toetada kogemus- ja avastusõpet, sest seal toimub kogemuse lahtimõtestamine ning õppija uute teadmiste loomine (Akamca, Yildirim & Ellez, 2017; Visnapuu, 2020). Muuseumides saavad lapsed laiendada oma teadmisi erinevate teemade kohta, olgu selleks loodus, ajalugu, kunst või teadus (Andre, Durksen & Volman, 2017). Interaktiivsed eksponaadid muuseumis võivad innustada laste käed-külge kogemust ja pakkuda praktilisi teadmisi (Hein, 2011).

Muuseumid julgustavad ka lapsi oma isiksust ja enesekindlust kasvatama, tutvudes paljude kultuuride pärandiga, luues tugevamaid sidemeid kunstiga (Piscitelli & Anderson, 2000). Lastel, kes on esemeid või eksponaate näinud ja nendega seotud tegevusi muuseumides teinud juba väga noorelt, kujuneb välja arusaam kunstist ja ka suhtumine kunsti.

2. UURIMISTÖÖ METOODIKA

2.1. Uurimistöö eesmärk ja küsimused

Bakalaureusetöö eesmärgiks on välja selgitada, kuidas toetab muuseum kui õpikeskkond 5-7 aastaste laste sotsiaalsete oskuste arengut ning millised on lasteaiaõpetajate teadmised sotsiaalsete oskuste arendamise võimaluste kohta muuseumis. Eesmärgi täitmiseks esitati uurimisküsimused: 1) Milliseid 5-7 aastaste laste sotsiaalseid oskusi saab muuseumikeskkonnas arendada? 2) Millised on lasteaiaõpetajate teadmised laste sotsiaalsete oskuste arendamise võimaluste kohta muuseumis kui õpikeskkonnas?

2.2. Uurimistöö metoodika valik ja kirjeldus

Uurimisküsimustele vastuste saamiseks kasutati antud uurimistöös kvalitatiivset uurimisviisi, sest selle raames korraldatakse andmete kogumist loomulikes tingimustes, võimaldades saada põhjalikud vastused püstitatud küsimustele. Lisaks aitab kvalitatiivne uurimisviis teemat kirjeldada, uuritavat nähtust avada ja mõista (Laherand, 2012). Uuringutüübiks on kvalitatiivne kaardistav ülevaateuuring, mida kasutatakse süsteemsel viisil andmete kogumiseks inimeste gruppidele. See võimaldab kirjeldada tegelikkuses olevaid tingimusi ja olukordi. (Hirsjärvi et al., 2007).

Andmekogumise meetodina kasutati vaatlust, kirjalikku küsitlust ja poolstruktureeritud intervjuud. Mitu andmekogumise meetodit võimaldasid saada täpsemaid andmeid. Vaatlus andis võimaluse selgitada välja nähtuse olemust mitte küsimuste, vaid jälgimise teel. Andmekogumine viidi läbi kolme meetodit kombineerides, mis võimaldab saada mitmekülgeid andmeid ja seetõttu peetakse meetodite kombineerimist uurimisel suureks eeliseks (Virkus, 2016).

Vaatlustabel, küsimustik ja intervjuu küsimused koostati uurimistöö eesmärkidest ja teoreetilisest ülevaatest ning uurimisküsimustest lähtudes. Esiteks koostati muuseumitunnis laste sotsiaalsete oskuste avaldumise vaatlustabel (Lisa 1), seejärel lasteaiaõpetajate muuseumikeskkonnas laste sotsiaalsete oskuste toetamise teadmiste ja teadlikkuse küsitlus (Lisa 2) ning lasteaiaõpetajate poolstruktureeritud intervjuu küsimused (Lisa 3).

Peale vaatlusi ja küsitlust läbi viidud poolstruktureeritud intervjuud kahe rühma õpetajatega andsid aga võimaluse täpsustada küsitluses saadud vastuseid ning vajadusel küsida lisaküsimusi (Hirsjärvi jt, 2005). Lisaks võimaldasid need teada saada, millised on lasteaiaõpetajate teadmised laste sotsiaalsete oskuste arendamise võimaluste kohta muuseumis kui õpikeskkonnas üldiselt.

2.3. Valimi moodustamine ja kirjeldus

Valimi moodustamisel lähtuti mugavusvalimi kriteeriumitest ehk valim moodustus inimestest, keda oli uuringu läbiviimise hetkel kõige lihtsam leida (Laherand, 2012). Uuringu valimi moodustasid ühe lasteaia kahe rühma neli lasteaiaõpetajat, kes külastasid koos oma rühma lastega kahte muuseumitundi. Uuringusse sooviti kaasata viit õpetajat samast lasteaiast, kuid üks õpetaja keeldus, kuna tal ei olnud ajalist ressursi.

Vaadeldi kaheksat last 23st. Lapsi oli esimeses muuseumitunnis kokku 13 ja teises muuseumitunnis 10. Nii esimeseks kui teiseks vaatluseks saadi nõusolekud kõikidelt vaadeldavate laste vanematelt. Esimesel vaatlusel andsid õpetajad nõu, keda lastest võiks vaadelda. Vaadeldavatest lastest kaks olid viie-, kolm kuue- ning kolm seitsmeaastased. Uuringus tagati uuritavate konfidentsiaalsus, uuringus osalemine oli vabatahtlik ja anonüümne, ühegi lapse ega õpetaja nime ei ole töös mainitud. Lapsevanemad olid vaatlusest bakalaureusetöö tegemise eesmärgist teavitatud. Autor palus rühmaõpetajatel kirjutada lasteaegade infosüsteemi ELIIS uuringus osalemisest ja seejärel saadi vanematelt kinnitus, et lapsi võib vaadelda.

Nimede asemel kasutatakse töös koode. Lasteaiaõpetajate nimede asemel kasutatakse I1-I4 ning laste puhul numbreid L1- L8. Kõik andmed on kaitstud kolmandate isikute eest ja peale uurimistöö koostamist need hävitatakse.

2.4. Andmekogumise protseduur

Vaatluse, küsitluse ja intervjuude läbiviimise jaoks saadi luba lasteaia direktorilt ning peale seda saadeti palve uuringus osalemiseks viiele ühe lasteaia kahe rühma lasteaiaõpetajatele. Lasteaia direktori ja õpetajate meiliaadress oli töö autoril juba varasemalt olemas. Lasteaiaõpetajate selgitati meili teel uuringu eesmärki ja konfidentsiaalsuse aspekte. Lisaks saadeti õpetajatele vaatlustabel, mille alusel vaadeldakse muuseumitunnis laste sotsiaalseid oskusi ja küsimused,

millele õpetajatelt sooviti vastuseid peale muuseumitunnis käimist. Samuti selgitati, et hiljem toimuvad ka poolstruktureeritud intervjuud.

Selgitamaks välja, millised on vaadeldavate laste sotsiaalsed oskused muuseumitunnis, viidi läbi esimene vaatlus veebruaris KUMU muuseumitunnis “Täpi seikleb vanades lugudes”. Esimesest rühmast vaadeldi nelja last. Teine vaatlus viidi läbi märtsis KUMU muuseumitunnis “Täpi teeb teatrit”. Teisest rühmast vaadeldi kolme last, sest üks laps ei julgenud muuseumitundi tulla, kuid samas osales hiljem kokkuvõtvas tunnis. Vaatlustabeli alusel (Lisa 4) vaadeldi laste sotsiaalseid oskusi: suhtlust eakaaslastega, koostööd, suhtlust täiskasvanutega ja suulist eneseväljendust. Suuline eneseväljendus- muuseumipedagoog küsis lastelt erinevaid küsimusi, näiteks: Nimeta Eestis olevaid teatreid, kus olete vanematega käinud. Mis te arvate, mis te arvate, kas näitlejad kannavad maski ja miks? Suhtlus täiskasvanuga- lapsed said palju suhelda muuseumitunnis muuseumipedagoogiga, kui neil tekkis küsimus teatud maali või skulptuuri korda, näiteks tundis laps Konrad Mäe maali ära ja muuseumipedagoog kiitis last ja küsis lapselt “Kuidas sa tundsid Konrad Mäe maali ära?” Laps vastas: “Te eelmine kord muuseumitunni lõpus rääkisite temast ja näitasite täpselt sama maali.” Koostöö- lapsed said kokkuvõtvas tunnis grupitööd, pidid tegema koostööna papist tüdruku või poisi ja joonistama riided ning lõikama välja ja hiljem kleepima. Suhtlus eakaaslastega- Lapsed jaotati gruppideks ning nad said omavahel arutleda, mis neile meeldis ja mis muuseumitunnist meelde jäi.

Peale tunni vaatlust muuseumikeskkonnas saadeti lasteaiaõpetajatele juba varem tutvustatud küsimustik (Lisa 2) meili teel uuesti, et täpsustada, miks nad valisid just selle muuseumitunni, millised eesmärgid sellele püstitati, milliseid eeltegevusi lastega tehti, kuivõrd märgati mõne lapse puhul edasiarenguid lasteaias ja muuseumis käitumise vahel, kuidas nende arvates muuseumitegevused toetasid laste sotsiaalset suhtlemist. Küsitluse eesmärk oli teada saada, milliseid 5-7 aastaste laste sotsiaalseid oskusi saab muuseumikeskkonnas arendada. Õpetajad saatsid vastused meili teel tagasi.

Viimasena viidi läbi lasteaiaõpetajatega intervjuud. Enne intervjuude alustamist küsiti uuritavatelt luba heli salvestamiseks ning neile selgitati, et nende vastused jäävad anonüümseks ning neid kasutatakse vaid lõputöö raames kodeeritult ja üldistatud kujul.

2.5. Andmeanalüüs

Andmete analüüsimiseks kasutati kvalitatiivset sisuanalüüsi meetodit, mida kasutatakse teksti sisu tähenduste uurimiseks (Laherand, 2012). Peale nelja intervjuu läbiviimist, mis salvestati mobiiltelefoniga, laeti helifailid, mis olid 30-45 minuti pikkused, arvutisse. Seejärel kuulati neid korduvalt ja transkribeeriti kogu tekst sõna-sõnalt. See võimaldas tekste korduvalt lugeda ning jõuda andmestiku esialgse liigendamiseni (Virkus, 2016). Analüüs oli täielikult tekstipõhine, kus vastuseid sisu ei taandatud statistilisteks koodideks. Analüüsis toimus kategooriate moodustamine, kus sarnase tähendusega mõtted pandi ühe kategooria alla (Virkus, 2016).

3. UURIMISTÖÖ TULEMUSED

3.1. Vaatluse tulemused

Vaatlus toimus Tallinnas, Eesti Kunstimuuseumis- Kumus. Muuseumitunnid toimusid avarates, valgusküllases ja interaktiivsetes ekspositsiooniruumides. Muuseumitunni juht suhtles lastega avatult ja toetavalt ning julgustas neid oma mõtteid jagama. Esimeses muuseumitunnis tutvustati lastele teatri rolle maskide, kostüümide ja lavakujunduse näitel. Kokkuvõtvast tunni osas jagati lapsed gruppidesse, et arutada koos selle üle, mis neile kõige rohkem meelde jäi, mis meeldis. Lapsed said osaleda loovas rühmatöös: valmistada papist nukke ja disainida neile paberist riideid. Teises muuseumitunnis räägiti vanu lugusid, mida jutustati vanade maalide kaudu. Räägiti maali kujutatut ajastatud, inimestest, eluolust, kommetest ja väljanägemisest. Kokkuvõtvast tunni osas said lapsed taaskord teha rühmatööd, arutleda rühmas, mis neile kõige rohkem meelde jäi ja meeldis. Lõpuks tegid lapsed rühmas loovtööna kollaaži.

Esimese muuseumitunnis vaadeldi ühte viie- ja ühte kuueaastast ning kahte seitsmeaastast ning teises kahte kuue- ja ühte seitsmeaastast last. Vaadeldavate laste nimesid ei esitata ja nende vastuseid ei võrrelda vanusega konfidentsiaalsuse tagamise eesmärgil. Järgnevalt esitan mõlema vaadeldud rühma kokkuvõtlikud vaatlustulemused vaatlusprotokolli teemade ehk sotsiaalsete oskuste kaupa.

Suhtlus eakaaslastega. Vaadeldes, milline on laste suhtlus eakaaslastega, selgus, et mõlemal päeval osalenud lapsed julgesid ja soovisid eakaaslastega suhelda. Lapsed jagasid üksteisega oma muljeid ning rääkisid sellest, mida nad näevad. Oli näha, et lapsed tunnevad end oma eakaaslastega suheldes vabalt.

Vaadeldes *koostöö oskust* selgus, et esimesel vaatlusel osalenud lastest L1 ja L2 oskasid teistega arvestada ja teha koostööd. L4 tegi küll koostööd teiste lastega, kuid ei arvestanud teistega piisavalt, pigem pakkus välja oma ideid ja üritas neid peale suruda. L3 ei osanud aga teistega üldse arvestada ja koostööd teha. Teisel vaatluspäeval ei osanud L6 üldse koostööd teha ega arvestanud teistega, kuid L7 ja L8 tegid väga hästi koostööd ning L7 isegi osutas kaaslastele vajadusel abi.

Suhtlus täiskasvanutega. Vaadeldes laste suhtlust täiskasvanutega selgus, et esimesel vaatluspäeval ei suhelnud L1 ei õpetaja ega muuseumipedagoogiga üldse, suhtles vaid nii palju, kui temalt küsimusi küsiti. L2 tõstis viisakalt käe, kui soovis vastata või rääkida muuseumipedagoogiga. L3 rääkis aga pidevalt vahele ja ei oodanud oma korda, kui oli võimalus rääkida täiskasvanuga. L4 suhtles peamiselt oma lasteaiaõpetajaga ning muuseumipedagoogi kuulas tähelepanelikult, kuid temaga ei suhelnud. Teisel vaatluspäeval suhtles L6 vaid rühmaõpetajaga, kuid muuseumipedagoogi jutule segas pidevalt vahele. L7 suhtles avatult mõlemaga ning küsis rohkelt küsimusi ning L8 suhtles täiskasvanuga vaid nii palju, kui temalt midagi küsiti.

Suuline eneseväljendusoskus. See oli esimesel päeval vaadeldud lastest kahel (L1, L2) arusaadav. Nad selgitasid arusaadavalt oma seisukohti. L3-l oli aga eneseväljendus nõrk ning L4-l väga halb, tema jutust oli väga keeruline aru saada. Teisel vaatlusel oli samuti L6 sõnavara eneseväljenduseks kehv, kuid teise kahe (L7 ja L8) eneseväljendus oli selge ja arusaadav.

Kokkuvõtteks võib öelda, et vaadeldavate laste suhtlus eakaaslastega oli üldiselt avatud ja julge ning suhtlemine toimus loomulikult. Koostööoskusel oli märkimisväärne individuaalne erinevus, kus mõned lapsed suutsid teistega arvestada ja hästi koostööd teha, samas kui teiste jaoks osutus see väljakutseks. Suhtlus täiskasvanutega näitas samuti erinevusi, osad lapsed suhtlesid vabalt ja aktiivselt, teised olid tagasihoidlikud või suhtlesid vähe. Suuline eneseväljendusoskus oli samuti erinev, mõned lapsed suutsid selgelt ja arusaadavalt oma seisukohti väljendada, samas teistel oli väljendusoskus napim.

3.2. Küsitluse tulemused

Järgnevalt tuuakse välja uuritavate vastused küsimuste kaupa. Konfidentsiaalsuse tagamiseks on nimed asendatud koodidega I1-I4.

Esiteks küsiti õpetajatelt, miks nad valisid just selle muuseumitunni külastuse, et paremini mõista, kuidas muuseumikülastused integreeruvad lasteaiaprogrammidesse ja millist lisaväärtust need pakkuda võivad. See on seotud teise uurimisküsimusega välja selgitamiseks, kuidas on lasteaiasõpetajad teadlikud laste sotsiaalsete oskuste arendamise võimalikkusest muuseumitunnis. I1 tõi välja, et see muuseumitund valiti, kuna nad ei olnud esiteks kunagi Kumu muuseumis käinud ja tahtsid, et lapsed saaksid aimu, mis asutus see on ning mis on kunst. *“Lisaks saab laps teada, kuidas muuseumis on viisakas käituda. Seal on lapsel võimalus teha loovtöid, katsetada erinevate vahendite ja tehnikatega (I1).”* I2 selgitas samuti, et Kumu pakkus koolieelikutele võimalust kord kuus külastada muuseumitunni, kus laps saab teadmisi kunstist ja teha praktilisi loovtöid. I3 ja I4 tõi välja, et nemad hoiavad Kumu pakutavatel programmidel kogu hooaja vältel silma peal ja läbivad silmaringi rikastamiseks kõiki pakutavaid programme. I4 selgitas, et nad käivad Kumu lausa korra kuus.

Teisena uuriti õpetajatelt, millised eesmärgid õppekäigule püstitati. I1 tõi välja, et eesmärgiks oli laste tutvumine kunstiteostega, osata neid uurida ja kirjeldada ning märgata ajastutele omaseid detaile. I2 ja I3 seadsid eesmärgiks, et lapsed saaksid teadmisi erinevatest kunstiliikidest, oskaksid kunstiteoseid, nende värve ja meeleolu kirjeldada. I4 kirjeldas, et nende õppekäikude eesmärk on alati, et laps saaks sellest mõne uue teadmise ning laiendada tema kultuuriline silmaring. Järgmisena uuriti õpetajatelt, milliseid eeltegevusi tehti lasteaias enne muuseumitundi minnes. Selle küsimuse eesmärk oli aru saada, milliseid tegevusi õpetajad teevad, et lastel oleks parem arusaam muuseumikülastusest ja sellest, mida nad seal näevad ja kogevad. I1 rääkis lastega kunstist, vaatas lasteaias olevat maali. Lapsed said teada, et muuseumis on maale palju ja neid on maalinud erinevad kunstnikud. Lisaks selgitas I1, et lastele selgitati ka seda, et muuseumis on kujud ning nende valmistamiseks on kasutatud erinevaid materjale. I2 teavitas lapsi muuseumisse minekust ning tunni teema selgus alles kohapeal. I3 rääkis lastega sellest, kuhu nad lähevad ja kuidas tuleb käituda nii muuseumis kui ka ühistranspordis. I4 selgitas, et nemad räägivad alati üle, kuhu nad lähevad ja kuidas, sealhulgas ka teevad kokkuleppeid, kuidas tuleks käituda.

Seejärel uuriti õpetajatelt, kuidas nad märkasid mõne lapse puhul erinevusi või edasiarenguid lasteaias ja muuseumitunnis käitumise vahel. See võimaldas aru saada, kuidas lapsed käituvad ja suhtlevad erinevates keskkondades ning milliseid arenguid võib märgata laste käitumises ja suhtlemisostkustes muuseumitunni ja lasteaias vahel. I1 märkis, et lapsed teadsid muuseumis, kuidas käituda, samuti oskasid nad tuua paralleele raamatukogu külastusega, kus tuleb samuti olla väga vaikselt. Samuti lisas, et muuseumitunnis käinud laps tunneb end teistega võrreldes tähtsamalt ning peale tundi jutustati meeleldi sellest, kus käidi ja mida seal nähti. I2 tõi välja, et lapsed olid väga eevil, kuna said muuseumis tehtud tööd kaasa, nad rääkisid sellest teistele lastele ja õhtul ka vanematele. I3 kirjeldas, et laste käitumine erineb lasteaias ja muuseumitunnis. Lasteaias nad mängivad sageli ja on aktiivsemad, muuseumis aga rohkem keskendunud ja rahulikumad, uurides kunstiteoseid ja suheldes muuseumipedagoogiga. I4 selgitas, et kuna nemad on juba Kumus palju kordi käinud, siis on hakanud lapsed rohkem märkama ja tõlgendama kunsti enda ümber. Samuti lisas, et see on mõjunud ka laste loovusele väga positiivselt, lisaks tekitab Kumu alati uusi jututeemasid ning võimalusi aruteludeks. *“Igasugune enese kokkuvõtmine, ka sotsiaalselt, aitab toetada positiivse käitumise kinnistumist. Laps näeb, kuidas käituvad teised bussis ja muuseumis, ja tahes tahtmata võtab ka sellest ise malli (I4).”*

Viienda küsimusega taheti teada saada, kuidas õpetajate arvates toetasid muuseumitunni tegevused laste sotsiaalset suhtlemist. I1 märkis, et mängud, lihtne lavastus ja lühijutu lugemine julgustasid lapsi kaasa mõtlema, oma ideid katsetama ja mõtteid väljendama. Tegevuses osalesid lapsed erinevatest rühmadest, mis võimaldasid luua ka uusi sõprussuhteid ja mängida hiljem koos lasteaias õuel. I2 ja I3 selgitasid, et muuseumitunnis suheldi aktiivselt omavahel ja vesteldi ka tihedalt töötoas. I4 tõi esile, kuidas muuseumitunni korraldus, kus lapsed peavad liikuma grupina ja ootama oma järjekorda, toetas üksteisega arvestamise oskust ning ärakuulamist.

Järgmisena uuriti, kas või kuidas õppekäigule püstitatud eesmärgid täitusid. Kõik õpetajad töid välja, et seatud eesmärgid täitusid. I1 kirjeldas, et lapsed on nüüd enesekindlamad, oskavad kunsti märgata erinevates keskkondades ning on saanud kunstitegevustes katsetada erinevate vahendite ja tehnikatega. I2 selgitas, et lapsed said teadmisi kunstiliikidest ja oskuseid kunstitöid vaadata ja analüüsida. I3 kirjeldas, et lapsed avaldavad oma arvamust julgelt ning on võimelised märkama kunsti enda ümber ning I4 tõi välja, et lapsed on nüüd kunstist ja kunstimuuseumi külastustest jätkuvalt huvitatud.

Uurides, millises meeleolus olid lapsed pärast muuseumikülastust selgus, et kõigi laste meeleolu oli positiivne. Lapsed olid elevil ja õnnelikud, kuid samas töid välja, et muuseumikülastus oli siiski laste jaoks väsitav, samas väljendus neis ka rahulikkus.

Viimasena küsiti õpetajatelt, milliseid järeltegevusi nad tegid muuseumitunnis kogetu kinnistamiseks. Kõik õpetajad töid välja, et nad arutlesid lasteaias muuseumitunnis nähtu ja kogetu üle ehk arendasid laste suulist eneseväljendust. I1 kirjeldas, et lapsed jutustasid rühmakaaslastele muuseumitunnis nähtust, mis jäi meelde ja mis meeldis, lisaks vaadati koos kaaslastega muuseumitunnist kaasavõetud reklaamlehte. I4 tõi välja, kuidas nad vaatlesid ka koos muuseumis tehtud nukke.

Kokkuvõtvalt selgus, et õpetajad valmistavad lapsi muuseumikülastuseks ette erinevate tegevustega nagu kunstiga seotud aruteludega ning arendasid nende sotsiaalseid oskusi. Lapsed käitusid muuseumitundides rahulikumalt ja keskendumalt võrreldes lasteaiaga ning suhtlemine oli aktiivne. Muuseumitunnile seatud eesmärgid täitusid ning lapsed olid peale külastust positiivses meeleolus. Järeltegevused lasteaias hõlmasid rühmakaaslastega arutelusid ja muuseumis nähtu analüüsimist.

3.3. Poolstruktureeritud intervjuude tulemused

Peale vaatlust ja õpetajatelt saadud vastuseid küsimustikule viidi läbi samade õpetajatega poolstruktureeritud intervjuud. Intervjuu tulemuste analüüsimiseks jagati intervjuu küsimused teemaplokkideks vastavalt bakalaureustöö uurimisküsimustele. Esimene plokk keskendus sellele, milliseid 5-7 aastaste laste sotsiaalseid oskusi saab muuseumikeskkonnas arendada ning teine, et millised on lasteaias õpetajate teadmised laste sotsiaalsete oskuste arendamise

võimaluste kohta muuseumis kui õpikeskkonnas. Allpool antakse ülevaade lasteaiaõpetajate intervjuudest saadud vastustest kategooriate kaupa.

3.3.1. 5-7 aastaste laste sotsiaalsete oskuste arendamine muuseumikeskkonnas

Õpetajatelt uuriti, kuidas võib muuseumikülastus aidata lastel mõista teiste inimeste tundeid ning arvestada neid oma käitumises ja suhtluses. Vastuste analüüsimisel tekkisid neli kategooriat:

Emotsionaalne kogemus. I1 ja I2 rõhutasid mõlemad muuseumi võimet pakkuda lastele emotsionaalseid kogemusi ja avada nende silmi erinevate tunnete ning kunstiliste väljendusviiside suhtes.

Eneseväljendus muuseumikeskkonnas. I1 mainis ka interaktiivseid tegevusi ja vestlusi, mis julgustavad lapsi oma tundeid väljendama, samas kui I2 tõi esile laste võimaluse jagada oma mõtteid ja tundeid kunstiteoste kohta ning giidi rolli nende eneseväljenduse julgustamisel.

Empaatia ja igapäevaelu olukordade samastamine. I3 ja I4 selgitasid mõlemad kunstiteoste kujutatud igapäevaelu olukordade ja inimeste emotsioonide samastamise tähtsus. I3 tõi esile, kuidas kunstiteoseid vaadates saavad lapsed õppida samastama muuseumis nähtut igapäevaselt ning seostama seda omaenda kogemustega: *”Kunstnikud on kujutanud maalidel erinevatel ajastutel elanud inimesi. Kujutatud on nende igapäevast tööd, elu, puhkust, muret, rõõmu, kurbust ja palju muud. Inimeste näoilmed, liigutused, tegevus näitavad nende igapäevast elu.”* Samas rääkis I4 kunstiteoseid vaadates tekkivatest tunnetest ning kunsti mõistmise ja arutlemise viimisest oma kogemuste jagamiseni.

Grupitöö ja suhtlemine. Toodi välja, kuidas muuseumikeskkonnas on võimalik arendada laste sotsiaalseid oskusi läbi grupitöö ja suhtlemise. I4 rõhutas muuseumikülastuse rolli grupikülastamisena, mis võimaldab lastel õppida teineteisega arvestamist liikumisel ja suhtlemisel.

Järgmisena uuriti õpetajatelt, millised konkreetsed tegevused või programmid muuseumis toetavad laste julgust suhelda ja huvi tunda teiste inimeste vastu. Siit moodustusid viis kategooriat:

Interaktiivsed töötoad ja käelised tegevused. I1 tõi välja interaktiivsed töötoad, kus lapsed saavad koos teistega osaleda loovates tegevustes nagu kunsti tegemine, käelised tegevused või näidendite etendamine, mis kõik julgustavad laste suhtlemist ja koostööd. I2 tõi esile maalimise ja joonistamise, mis annavad lastele positiivse kogemuse ja aitavad neil mõista kunsti lähemalt.

Rollimängud. Lisaks tõi I1 välja ka rollimängud, kus lapsed saavad kehastuda erinevateks kunstilisteks tegelasteks ning suhelda teiste lastega rollimängu abil. I2 selgitas, et rollimäng aitab ühtlasi lastel arendada empaatiavõimet ja mõista erinevate tegelaste tundeid.

Lavastusmängud. I3 mainis lavastusmänge, kus lapsed saavad suhelda nii verbaalselt kui mitteverbaalselt ning I4 rõhutas arutelude tähtsust kunstiteoste üle: “*Tavaliselt on see dialoog küsimus-vastus vormis- grupijuht küsib midagi ja lapsed saavad siis vastata ja oma arvamust avaldada.*”

Seejärel küsiti õpetajatelt, kuidas saavad muuseumi õppekäigud aidata lastel õppida hoolitsema teiste inimeste eest, osutama abi ning osalema rühma reeglite kujundamises. Siit tulid välja kaks kategooriat:

Koostöö. I1 tõi välja, et sinna aitavad kaasa erinevad koostööl põhinevad tegevused, mis nõuavad lastelt koostööd ja üksteise abistamise ülesannete lahendamisel.

Empaatiat ja teise mõistmine. I2 ja I3 selgitasid, et muuseumikülastused suurendavad laste empaatiat ja võimet mõista teiste laste tundeid, võimaldades viia laste võimekuseni pakkuda headust ja rõõmu teistele ning omada teadlikku käitumist ning reeglite järgimist. I3 lisas, et lapsed saavad aru sellest, et “*Minuga käitutakse samuti, nagu mina seda teen kaaslasega.*” Ka I4 selgitas, et lapsed näevad, kuidas muuseumis kehtib kord. “*Läbi selle saavad lapsed kogemuse, et korra pidamine on hea küll kaaslase suhtes, aga ka iseendal on hea kui sa tead, et teisedki sinuga samade kokkulepete alusel arvestavad (I4).*”

Uurides õpetajatelt, kuidas muuseumikülastused aitavad lastel õppida, kuidas teistega arvestada, koostööd teha ning luua sõprussuhteid. Siit moodustusid kolm kategooriat:

Grupiga koos liikumised. I4 selgitas: “*...sinna hulka kuuluvad siis üksteise järgi ootamine, sõbra vastuse ära kuulamine, pliatsite ja kunstivahendite jagamine meisterdamistoas jne.*” Samal arvamusel oli I1.

Ühiste elamuste, hetkede ja mälestuste loomine. I2 ja I4 töid esile selle, et muuseumikülastused pakuvad lastele võimaluse jagada ühiseid elamusi ja luua hetki ja mälestusi, mis tugevdavad nende sidemeid.

Igapäevaste olukordade mõistmine ja tõlgendamine. I3 kirjeldas, kuidas muuseumikülastused aitavad lastel mõista ja tõlgendada igapäevaseid olukordi, mis on kujutatud kunstiteostel. See võib aidata lastel õppida, kuidas toime tulla erinevate olukordadega ja käituda arvestades teiste külastajatega. “... see on edaspidi kasuks ka raamatukogus, kaupluse jne külastusel või lasteaias, koolis (I3).”

Järgmisena uuriti õpetajatelt, kuidas aitab muuseumikeskkond lastel mõista erinevusi inimeste vahel ning järgida üldtunnustatud reegleid ja käitumisnorme. Siit moodustusid kaks kategooriat:

Käitumisnormid. I1 selgitas, et muuseumi erinevad ruumid võimaldavad lastel kogeda, kuidas erinevad käitumisnormid kehtivad erinevates olukordades. “*Muuseum õpetab lastele nende reeglite järgmist, mis omakorda õpetab vastutustunnet ja austust teiste vastu ning aitab neil paremini mõista ühiskondlikke norme (I1).*” I2 tõi esile muuseumikülastuste rolli viisakuse ja lugupidamise õpetamisel teiste suhtes. Lapsed õpivad kuulama ja olema ühistegevustes kannatlikud, seejuures austama teiste arvamust ja ruumi.

Erinevuste austamine. I3 ja I4 selgitasid, et muuseumis on võimalus tutvuda erinevate inimeste ja nende vaadetega kunstile ning elule. Lapsed saavad kogeda erinevaid mõttemaailmu ja väljendusviise ning õppima austama erinevusi. Lisaks võivad nad tajuda, kuidas kunst ühendab inimesi erinevatest taustadest, luues nähtamatuid sidemeid ning austades erinevusi.

3.3.2. Lasteaiaõpetajate teadmised laste sotsiaalsete oskuste arendamise võimalustest

Õpetajatelt küsiti, milliseid praktilisi meetodeid või strateegiaid saab rakendada, et julgustada lapsi selgitama oma seisukohti muuseumis tehtud avastuste või kogemuste kohta. Siit moodustusid kaks kategooriat:

Rühmaarutelud. Kolm uuritavat tõi välja, et peale muuseumitunni külastamist tuleb korraldada rühmaarutelusid, kus lapsed saavad jagada oma muljeid, avastusi ja mõtteid. “*Õpetajal on järelvestlustes võimalik selgitada lastele nähtut, kogetut ja vastata veelkord tekkinud*

küsimustele (I2).” I4 rõhutas, et seejuures tuleb anda lastele aega end väljendada, neid tagant kiirustamata. “Lastele väga meeldib rääkida. Laskem siis neil seda teha (I4).” I3 tõi välja praktilised tegevused erinevates kunstiliikides, näiteks: kollaaž, voolimine erinevatest materjalidest, maalimine ja joonistamine. “Lapsele tuleks anda võimalus tutvustada kaaslastele mõnda maali või pilti. Laps saab seda analüüsida, selle teema üle arutleda, nii nagu tehti muuseumis (I3).”

Erineva raskustasemega ülesannete andmine. Uurides, kuidas saavad õpetajad kohandada muuseumikülastusi vastavalt laste individuaalsetele vajadustele ja võimekusele sotsiaalsete oskuste arendamisel, selgus, et selleks tuleb pakkuda lastele erineva raskustasemega ülesandeid või alternatiivseid viise ülesannete lahendamiseks, et kõik lapsed saaksid osaleda ja eduelamust kogeda. I2 ja I4 rõhutasid, et lapsed peavad saama käia muuseumis ja arutleda teemade üle omavanustega, sest see aitab neil paremini mõista ja suhestuda uute ja põnevate teemadega. I3 tõi välja transpordi ja rahalise aspekti olulisuse: “Muuseumisse sõidetakse bussiga, lapsel on oskused bussis sõitmiseks, käitumiseks. Laps teab, et bussi sõitu planeeritakse ja kooli minnes on neid teadmisi, oskusi vaja (I3).”

Järgmisena uuriti õpetajatelt, milline on nende kogemus laste reaktsioonidega muuseumikülastuste ajal seoses nende sotsiaalsete oskuste arenguga. Siit tulenesid:

Ehedad emotsioonid. Kõik õpetajad on ühisel arvamusel sellest, et laste reaktsioonid muuseumikülastuse ajal on sageli väga ehtsad, ehedad ja mitmekesised, kuid võivad nõuda mõningast juhendamist ja toetust, eriti käitumisnormide osas. Kõik uuritavad märkisid, et lastel on kombeks otsekoheselt väljendada oma arvamusi, tundeid ja reaktsioone. “Eriti esimestel külastustel on vaja käitumist selgitada, põhjendada (I3).” I2 tõi välja, et lapsed on muuseumikülastuse ajal uudishimulikud ja avatud uutele kogemustele, samuti väljendavad huvi erinevate eksponaatide ja tegevuste vastu. See võib aidata neil avastada uusi teadmisi ja arendada suhtlemise ja koostöö oskust. Samuti julgustavad interaktiivsed tegevused neid suhtlema ja jagama oma avastusi ja muljeid. I4 kirjeldas, et “Nad väljendavad oma arvamusi ja tundeid otsekoheselt ning lasevad oma loovusel ja fantaasial vabalt voolata, mis võib aidata neil arendada enesekindlust ja eneseväljendusoskust.”

Lisaks küsiti õpetajatelt, kas neil on mingeid näiteid või edulugusid, mis illustreerivad muuseumikülastuste positiivset mõju laste sotsiaalsetele oskustele. Siit tuli välja kaks kategooriat:

Empaatiat teiste kultuuride ja inimeste vastu. I3 tõi välja, et peale muuseumis nähtut tekkis lastel empaatiat teiste kultuuride ja inimeste vastu. “*Nad väljendasid suuremat austust teiste erinevuste vastu ja olid avatumad uute kogemuste vastu (I3).*”

Uute sotsiaalsete oskuste ilmnemine. I2 kirjeldas, et muuseumis omandasid lapsed uusi oskusi: teistega arvestamist, tähelepanelikkust ja kuulamisoskust ning väsitavas situatsioonis lõpuni vastupidamist ja kannatlikkust. I3 aga lisas, et nüüd julgub laps iseseisvalt bussiga sõita, suhelda endale võõraste inimestega, nende küsimustele vastata ning ütlustele reageerida. I4 lisas, et lastele tekivad uued teemad ja perspektiivid sellest, kuidas saab maailma näha, see annab omakorda mõtteainet ning on ajendiks uute vestluste ja ka mängude algatuseks. Lisaks kirjeldas I4, kuidas nende grupis oli üks laps, kes esimesel korral ei olnud nõus muuseumis kaasa kõndima, seega tal lubati vastuvõtulaua juurde joonistama jääda. Sellest sai ta hea kogemuse ning järgmine kord oli nõus muuseumis kaasa jalutama.

Viimasena küsiti õpetajatelt, kuidas neile tundub, et muuseumikülastused on tõhus vahend 5-7-aastaste laste sotsiaalsete oskuste arendamisel võrreldes teiste õpikeskkondadega. Kokkuvõtvalt nõustusid uuritavad, et muuseumikülastused on tõhus vahend laste sotsiaalsete oskuste arendamisel. I1 märkis, et muuseumikülastused pakuvad mitmekesiseid õppimisvõimalusi, sealhulgas interaktiivseid tegevusi ja programme, mis arendavad sotsiaalseid oskusi, näiteks julgustavad koostööd, suhtlemist ja probleemide lahendamist. Lisaks võivad muuseumikülastused avardada laste perspektiivi maailmale ja teistele kultuuridele, tugevdades empaatiavõimet ja austust teiste vastu. I2 ja I4 tõi samuti esile, et lapsed omandavad muuseumikülastuste kaudu olulisi sotsiaalseid oskuseid, mis aitavad neil edukalt koolikeskkonda sulanduda ja igapäevaselt suhelda. “*See hõlmab endas grupiga arvestamist, koos liikumist, üldaktsepteeritud normidest kinni pidamist, uute väljendusviiside ja ideede märkamist, ka inimeste märkamist, kes on sinust küll erinevad, ent huvituvad samast asjast-kunstist (I4).*” Samas rõhutab I1 ka koduse keskkonna ja mängude olulisust laste sotsiaalse arengu kontekstis. “*Kodus toimuvad tegevused ja mänguaeg teiste lastega on samuti olulised*

osad laste sotsiaalse arengu kontekstis.” I3 lisas, et muuseumikülastused aitavad lastel omandada käitumisreegleid ja -norme, mis on olulised igapäevaelus suhtlemisel ja käitumisel.

3.4. Uurimistöö arutelu ja järeldused

Bakalaureusetöö eesmärgiks oli välja selgitada, kuidas toetab muuseum kui õpikeskkond 5-7 aastaste laste sotsiaalsete oskuste arengut ning millised on lasteaiaõpetajate teadmised sotsiaalsete oskuste arendamise võimaluste kohta muuseumis. Arutelu peatükis esitatakse vaatluse, küsimustiku ja intervjuu tulemused sünteesivalt koos, uurimisküsimuste kaupa: 1) milliseid 5-7 aastaste laste sotsiaalseid oskusi saab muuseumikeskkonnas arendada? 2) millised on lasteaiaõpetajate teadmised laste sotsiaalsete oskuste arendamise võimaluste kohta muuseumis kui õpikeskkonnas? Arutelus tuginetakse varasemale teoreetilisele materjalile ja uuringutele. Järeldused esitatakse arutelu osana iga uurimisküsimuse tulemuste lõpus.

Eelkooliealiste laste arenguliste vajaduste rahuldamisel ning nende sotsiaalsete oskuste arendamisel on oluline kasutada erinevaid õppemeetodeid ning saada kasu lasteaiaavälistest õppekeskkondadest (Brezinščak, 2012; Häidkind jt, 2014). Lisaks on koolieelse lasteasutuse seaduse (Koolieelse..., 2018) kohaselt lasteaia põhiülesandeks arendada, hoida ja tugevdada muuhulgas ka laste sotsiaalset arengut. On leitud, et laste sotsiaalsete oskuste arendamiseks on positiivseks keskkonnaks muuseum (Akamca jt, 2017; Luke jt, 2022; Samur jt, 2015; Uusmaa 2012). Seega esimene uurimisküsimus soovis teada, milliseid 5-7 aastaste laste sotsiaalseid oskusi saab muuseumikeskkonnas arendada. Vaatlusel vaadeldi laste selliste sotsiaalsete oskuste avaldumist nagu suhtlus eakaaslastega, koostöö, suhtlus täiskasvanuga ja suuline eneseväljendus, tulenevalt KELA RÕK-le (2018). Tulemusena ilmnes, et lastel on arenenud välja oskus eakaaslastega suhelda. Nad suhtlesid vabalt, olid julged ja rääkisid pidevalt oma eakaaslastega, lisaks jagasid muljeid sellest, mida parasjagu näevad. Ka lasteaiaõpetajate küsimustiku vastused kinnitasid, et muuseumitunnis julgustati lapsi eakaaslastega suhtlema ning neile pakuti võimalusi jagada oma muljeid ja kogemusi teistega. Neid tulemusi toetab ka Vögotski lähima arengu tsooni teooria, mis kirjeldab distantsi lapse tegeliku arengutaseme ja tema potentsiaalse arengutaseme vahel ning rõhutab täiskasvanu toetava ja juhendava rolli olulisust (Krull, 2018). Samuti järeldus intervjuudest, et muuseumitund arendas laste suhtlemisostkust eakaaslastega. Seda tulemust kinnitavad ka Akamca jt (2017) ja Brezinščaki

(2012) läbiviidud uuringud, kus järeldusid, et muuseumidel on võime pakkuda selliseid kogemusi, mis soodustavad suhtlemist eakaaslastega läbi erinevate tegevuste.

Vaatlusel ilmnas, et koostöösoskuse poolelt oskasid vaadeldavatest lastest kolm teistega teha koostööd ning teisega arvestada. See näitab, kuidas muuseumikeskkond võib toetada koostöösoskuste arengut läbi grupitöö ja ühiste tegevuste. Samas üks laps tegi küll koostööd, kuid ei osanud teisega arvestada. Ülejäänud lapsed ei osanud koostööd teha. Õpetajate küsitluse vastused näitasid, et muuseumikülastused võimaldasid lastel osaleda interaktiivsetes töötubades ja käelistes tegevustes, kus oli vaja teistega koostööd teha, ning see julgustas neid suhtlema ja jagama ideid. Intervjuud kinnitasid, et muuseumikülastused suurendasid laste võimet töötada koos teistega ning õpetasid neile arvestama teiste arvamuste ja ideedega. Neid tulemusi toetab ka konstruktivistlik õpikäsitlus, mis rõhutab õppija aktiivset rolli teadmiste konstrueerimisel ja mõistmisel ning tõlgendab õppimist individuaalsete kogemuste kaudu (Cooperstein ja Kocevar-Weidinger, 2004). Ehk lapsed osalesid interaktiivsetes töötubades ja loovates käelistes tegevustes, kus neil oli võimalik teha koostööd ning jagada ideid. Lapsed omandasid teadmisi ja oskusi läbi aktiivse kaasamise ja kogemustliku õppimise (Bresinšcak, 2012).

Akamca jt (2017) on välja toonud, et muuseumikülastus aitab lastel arendada suhtlemist täiskasvanuga. Vaatluse tulemusel selgus, et lastel oli keeruline võõra täiskasvanuga suhelda. Osad lapsed ei suhelnud muuseumipedagoogiga üldse või suhtlesid siis vaid, kui neilt midagi küsiti. Pigem suhtlesid lapsed oma lasteaiaõpetajaga. Küsimustiku vastused näitasid aga, et muuseumikülastused võimaldasid lastel suhelda giididega ja küsida küsimusi, mis aitas neil arendada suhtlemisoskust täiskasvanutega. Intervjuudest selgus, et muuseumikülastused julgustasid lapsi suhtlema mitmesugustes olukordades ja õpetasid neile, kuidas käituda viisakalt ja austavalt täiskasvanute suhtes. Port jt (2019) on välja toonud, et lapsed peavad tundma end turvaliselt, et julgeda end väljendada ning Tropp ja Saat (2008) on veendunud, et õpetajad saavad julgustada lapsi, pakkudes ka ise positiivset rollimudelit. Intervjuude tulemused näitasid samuti, et õpetajad julgustasid lapsi muuseumipedagoogiga rääkima.

Suuline eneseväljendus on üks olulisimaid sotsiaalseid oskusi, mille arendamisele tuleb tähelepanu pöörata (Krensky ja Stetten, 2009). Vaatluse käigus oli märgata erinevusi laste suulises eneseväljendusoskuses. Mõned lapsed suutsid selgelt ja arusaadavalt oma mõtteid väljendada, samas kui teistel oli väljendusoskus nõrgem. Küsimustiku vastused näitasid, et

muuseumikülastused julgustasid lapsi jagama oma mõtteid ja tundeid kunstiteoste kohta ning see aitas neil arendada suulist eneseväljendusoskust. Sama selgus Carr jt (2018) läbiviidud uuringust. Intervjuud kinnitasid, et muuseumikülastused võimaldasid lastel osaleda aruteludes ja jagada oma arvamusi ning see aitas neil arendada suulist eneseväljendusoskust ja julgustas neid oma seisukohti selgelt väljendama. Ka Kulderknup (2009) on välja toonud, et lapsele tuleb anda võimalus end väljendada.

Esimese uurimisküsimuse vastuste analüüsimise tulemusel järeldub, et muuseumikeskkonnas kus on olulised ja samaaegselt toimivad nii füüsiline kui sotsiaalne keskkond ehk sotsiaalne suhtlemine ümbritsevas esemelises ja tegevuslikus keskkonnas, saab toetada järgnevate sotsiaalsete oskuste arendamist:

- Suhtlemine eakaaslastega: muuseumikeskkond soodustab ja muuseumikeskkonnas soodustatakse laste omavahelist suhtlemist, julgustades neid vabalt suhtlema, jagama muljeid ning arutlema nähtu üle.
- Koostööoskuse arendamine: muuseumikeskkonnas toimuvad ühised tegevused, mis võimaldavad lastel õppida koostööd tegema ning teistega arvestama.
- Suhtlemine täiskasvanutega: muuseumikeskkond võimaldab lastel harjutada suhtlust võõraste täiskasvanutega, näiteks muuseumipedagoogi või giidiga.
- Suuline eneseväljendusoskus: muuseumikeskkond pakub lastele võimalusi oma mõtteid ja tundeid jagada ning kunstiteoste üle arutleda.

Teise uurimisküsimusega uuriti, millised on lasteaiaõpetajate teadmised laste sotsiaalsete oskuste arendamise võimaluste kohta muuseumis kui õpikeskkonnas. Vaatluse, küsimustiku ja intervjuu tulemusena selgus, et lasteaiaõpetajad on üsna teadlikud laste sotsiaalsete oskuste arendamise võimaluste kohta muuseumis kui õpikeskkonnas. Clarkin-Phillips jt (2018) on välja toonud, et enne muuseumikülastust on oluline selleks lapsi ette valmistada, sest see rikastab laste muuseumikogemust. Käesolevast uuringust selgus, et enamik õpetajaid valmistab lapsi ette muuseumikülastuseks, kasutades selleks erinevaid tegevusi, sealhulgas kunstiga seotud arutelusid ja ka käitumisnormide selgitamist. Samuti ilmnis vaatlusel, kuidas õpetajad püüdsid lapsi ka suunata eakaaslastega arutlema ning muuseumipedagoogile küsimusi esitama ja vastama. Küsitlusest ilmnis, et õpetajad seavad muuseumikülastusele konkreetseid eesmärke, mis on suunatud ka laste sotsiaalsete oskuste arendamisele, näiteks suhtlemise, koostöö ja

eneseväljendusoskuse parandamisele. Intervjuudest ilmnes, et õpetajad soovisid, et lapsed tutvuksid kunstiteostega, oskaksid neid uurida ja kirjeldada, märgata ajastule omaseid detaile ning saaksid üleüldiselt uusi teadmisi. Ka Mathieseni (2016) bakalaureusetööst ilmnes, et õpetajad peavad õpilastega muuseumikülastusel oluliseks hariduslikku eesmärki. Eeltegevustena enne muuseumikülastust räägivad õpetajad lastega kunstist ja sellest, mis neid ees ootab, sealhulgas teevad kokkuleppeid, kuidas tuleb muuseumis ja ka ühistranspordis käituda.

Küsitluse tulemusena selgus ka see, et õpetajad olid teadlikud, millised muuseumitegevused toetasid laste sotsiaalset suhtlemist. Välja toodi mängud, lavastused ja lühijutud, mis julgustasid lapsi kaasa mõtlema ja oma mõtteid väljendama, samuti said lapsed luua uusi sõprussuhteid, kuna tegevustes osalesid lasteaia erinevate rühmade lapsed. Ka Samur jt (2015) on toonud välja, et koolieelikutele pakuvad muuseumid väärtuslikke võimalusi just mängu kaudu erinevate oskuste arendamiseks. Üksteisega arvestamise oskust toetas see, kuidas muuseumitunnis pidid lapsed liikuma grupina ja ootama oma järjekorda. Sama järeldus Petrosvka jt (2013) uuringust. Intervjuudest nähtus, et muuseumikülastused aitavad lastel ka mõista teiste inimeste tundeid ja nendega arvestada. Õpetajad tõid välja, et kunstiteoseid vaadates said lapsed õppida samastama muuseumis nähtut igapäevaga ning seostama neid enda kogemustega. Õpetajate arvates aitavad seda oskust arendada erinevad koostööl põhinevad tegevused. Lisaks suurendavad õpetajate arvates muuseumitunnid empaatiat ja teiste mõistmist, mida kinnitab ka Akamca jt (2017) korraldatud uuring.

Intervjuude tulemusena järeldus, et muuseumikülastusi saavad õpetajad kohandada vastavalt individuaalsetele vajadustele ja võimekusele sotsiaalsete oskuste arendamisel. Õpetajad peavad oluliseks, et lapsed saaksid osaleda ja ka kogeda eduelamust. Lastele anti ülesandeid, mis vastasid nende arengutasemele, kuid pakkusid ka veidi väljakutseid. See toetab Võgotski lähima arengu tsooni teooriat (Krull, 2018), kuna see kinnitab täiskasvanu juhendamise ja toetamise olulisust ning individuaalsete vajaduste arvestamist laste arengu ja õppimise kontekstis.

Küsitluse tulemusena selgus, et kõigi õpetajate eesmärgid, mis seati enne muuseumitundi, täitusid. Lapsed on nüüd enesekindlamad, said teadmisi kunstiliikidest, avaldavad julgemalt oma arvamust ning on võimelised märkama kunsti enda ümber. Uurides, kuivõrd märkasid õpetajad mõne lapse puhul erinevusi või edasiarenguid lasteaia ja muuseumitunnis käitumise

vahel selgus, et tänu eeltegevustele teadsid lapsed, kuidas muuseumitunnis ja ühistranspordis käituda. Selgus, et lapsed tunnevad end muuseumis hästi, nad on rahulikumad ja keskendunumad kui lasteaias. Lisaks on hakanud lapsed tänu muuseumikülastustele rohkem enda ümber märkama ja tõlgendama, samuti on hakanud nad rohkem omavahel arutama. Need leiud toetavad varasemat uuringut, mis näitab, et muuseumikülastused suurendavad laste teadmisi, õppimisoskusi ning arendavad nende sotsiaalseid oskusi (Samur jt, 2015). Kõik õpetajad tunnistasid ka muuseumikülastuse positiivset mõju laste sotsiaalsetele oskustele ning peavad muuseumitunde tõhusaks vahendiks laste sotsiaalsete oskuste arendamisel. Intervjuudest selgus ka see, et muuseumis omandasid lapsed uusi sotsiaalseid oskusi: teistega arvestamist, tähelepanelikkust, kuulamisoskust ning väsitavas situatsioonis lõpuni vastupidamist ja kannatlikkust. See näitab muuseumikeskkonna interaktiivsete ja muude tegevuste olulisust laste sotsiaalsete oskuste arengule (Akamca jt, 2017; Samur jt, 2015).

Küsitlusest selgus, et peale muuseumitundi viivad õpetajad lastega läbi järeltegevusi nagu rühmaarutelusid ning analüüsi, et kinnistada muuseumikülastuse kogemusi ja toetada laste sotsiaalset arengut, eelkõige suulise eneseväljenduse oskust. See näitab, kuidas õpetajad kasutavad saadud kogemust ära ka edaspidiseks suulise eneseväljenduse oskuse arendamiseks.

Teise uurimisküsimuste vastuste tulemusena saab järeldada, et lastaiaõpetajad :

- On teadlikud muuseumikülastuste potentsiaalset laste sotsiaalsete oskuste arendamisel ning rakendavad mitmekesiseid lähenemisviise, et toetada laste suhtlemisoskust, eneseväljendust, empaatiat ja koostööd.
- Panustavad oluliselt muuseumikülastuste ettevalmistamisse ja järeltegevustesse, mis võimaldavad lastel süvendada oma kogemusi ja arendada suhtlemist ning eneseväljendusoskust.
- Rõhutavad vajadust kohandada muuseumikülastusi vastavalt laste individuaalsetele vajadustele ja võimekusele, pakkudes erineva raskusastmega ülesandeid ja toetades igat last tema arengule vastavalt.
- Näevad muuseumitunde tõhusa vahendina laste sotsiaalsete oskuste arendamisel, kuna need pakuvad mitmekesiseid õppimisvõimalusi, sealhulgas interaktiivseid tegevusi ja programme, mis toetavad erinevate sotsiaalsete oskuste arenemist.

Kokkuvõtvalt on võimalik uurimistöö tulemuste ja arutelu põhjal öelda, et uurimismeetodina kasutatud kvalitatiivne uurimisviis- vaatluse, küsimustiku ja poolstruktureeritud intervjuu kombineerimine võimaldas uurimistöös püstitatud eesmärgi saavutada. Vaatlus võimaldas jälgida tegelikku olukorda muuseumitunnis ning vaadelda laste sotsiaalsete oskuste avaldumist ja arendamist ning küsimustik ja intervjuu võimaldasid õpetajate arvamusi välja selgitada.

Uurimistöö piiranguks on väike valim, sest sellise valimi puhul ei saa teha põhjanevaid üldistusi ega järeldusi. Edaspidi võiks läbi viia laiaulatuslikuma uuringu, kuhu kaasatakse suuremal hulgal või ka kõik 5-7 aasaste laste rühmade Eesti lasteaiaõpetajad ning viia vaatlusi läbi rohkemate lastega erinevate muuseumide muuseumitundides. Nii on võimalik tulemusi üldistada ning teha ettepanekuid, kuidas saaks muuseumitundides veelgi rohkem pöörata tähelepanu laste sotsiaalsete oskuste arendamisele.

KOKKUVÕTE

Viie- kuni seitsmeaastaste laste sotsiaalsete oskuste arengu toetamine on oluline teema nii laste üldise arengu kui kooliks ettevalmistuse kontekstis. Kuna eelkooliga on periood, mil lapse vaatlus-, avastamis-, uudishimutunne on intensiivne, on antud vanuserühmal on suur potentsiaal õppida ja arendada. Väljaspool lasteaia keskkonda on võimalik kasutada ka muuseumeid, mis pakuvad mitmekesiseid võimalusi õpikeskkondade loomiseks ning kogemuste omandamiseks. Kuigi erinevate õpikeskkondade kasutamine praeguses hariduskäsituses on aktuaalne teema, siis tuginedes teooriale ja erinevatele uuringutele on selgunud, et muuseumite kui õpikeskkondade võimalusi laste sotsiaalsete oskuste toetamisel on alushariduse valdkonnas veel vähe uuritud.

Bakalaureusetöö eesmärk on välja selgitada, kuidas muuseumi kui õpikeskkonnas saab toetada 5-7 aastaste laste sotsiaalsete oskuste arengut ning millised on lasteaiaõpetajate teadmised sotsiaalsete oskuste arendamise võimaluste kohta muuseumis.

Vaatluste, küsitluse ja intervjuude vastuste põhjal saab öelda, et muuseumikeskkonnas saab arendada eelkooliealiste selliseid sotsiaalseid oskusi nagu suhtlemine eakaaslastega, koostööoskus, suhtlemine täiskasvanuga ja suuline eneseväljendusoskus, üksteisega arvestamine, probleemide lahendamise oskus, tähelepanelikkus ning kuulamisoskus. Samuti saab välja tuua seda, et muuseumikeskkonnas toimuvad erinevad tegevused, mis võimaldavad lastel jagada muljeid ning arutleda, tehes koostööd ning suheldes võõraste täiskasvanutega.

Uuringu tulemustest selgus, et lasteaiaõpetajad on teadlikud muuseumikülastuste potentsiaalset laste sotsiaalsete oskuste arendamisel ja rakendavad mitmekesiseid lähenemisviise selle eesmärgi saavutamiseks. Õpetajad teevad enne muuseumikülastust eeltegevusi, näiteks kunstiga seotud arutelud ja käitumisnormide selgitamine, ärgitavad lapsi aktiivselt osalema ja koostöös tegutsema. Samuti toimub enne muuseumikülastust mineku eesmärgistamine. Samuti sai kinnitust, et õpetajad kohandavad muuseumikülastusi vastavalt laste individuaalsetele vajadustele, pakkudes väljakutseid, toetamaks nende arengut lähima arengu tsoonis. Õpetajate arvates soodustavad muuseumitunnid laste suhtlemisoskust, eneseväljendust, empaatiat ning koostööd, luues seeläbi rikkaliku ja toetava õpikeskkonna. Muuseumikülastusel on positiivne mõju laste enesekindlusele ja teadmiste omandamisele, kinnistades seeläbi nende sotsiaalset arengut. Õpetajad viivad peale muuseumikülastust läbi järeltegevusi nagu rühmaarutelusid ja

Laste sotsiaalsete oskuste arendamine muuseumis kui õpikeskkonnas

analüüsi, toetamaks laste suulise eneseväljenduse oskuse arenemist ning tagamaks, et saadud kogemusi kasutatakse ka edaspidises õppetöös.

Kokkuvõtvalt leidis kinnitust see, et muuseumikeskkond on rikas õpikeskkond laste sotsiaalsete oskuste arendamiseks ning lasteaiaõpetajad on olulised ja teadlikud toetajad selles protsessis, muutmaks muuseumikülastused lastele tähendusrikkaks ja õpetlikuks kogemuseks. Lasteaiaõpetajatel on oluline roll muuseumikülastuste ettevalmistusel ja järeltegevuste läbiviimisel, et maksimeerida nende potentsiaali laste arengu toetamisel.

KASUTATUD KIRJANDUS

Akamca, G. Ö., Yildirim, R. G., Ellez, A. M. (2017). An alternative educational method in early childhood: Museum education. *Educational Research and Reviews*, 12(14), 688-694.

Aksoy, P., Baran, G. (2010). Review of studies aimed at bringing social skills for children in preschool period. *Procedia Soc. Behav. Sci.*, 9, 663–669.

Andre, L., Durksen, T., & Volman, M. (2017). Museums as avenues of learning for children: a decade of research. *Learning Environment Research*, 20, (47-76).

Brezinšcak, R. (2012). Museum education- mere play or something more? Jelavic (Eds.), *Old questions, new answers: quality criteria for museum education* (pp. 269-277). ICOM.

Canizares, S. (2018). Developmental Domain Series: Social Development. *Childtime*.
<https://www.childtime.com/blog/2018/11/developmental-domain-series-social-development-2/> (viimati vaadatud 04.11.23)

Clarkin-Phillips, J., Carr, M., Thomas, R., Tinning, A., & Waitai, M. (2018). Fostering the artistic and imaginative capacities of young children: Case study report from a visit to a museum. *International Journal of Early Childhood*, 50(1), 33-46.

Carr, M., Clarkin-Phillips, J., Soutar, B., Clayton, L., Wipaki, M., Wipaki-Hawkins, R., Cowie, B. & Gardner, S. (2018). Young children visiting museums: exhibits, children and teachers co-author the journey. *Children's Geographies*, 16(5), 558-570.

Cooperstein, S. E., Kocevar-Weidinger, E. (2004). Beyond active learning: a constructivist approach to learning. *Emerald*, 32 (2), 141-148.

Denham, S.A., von Salisch, M., Olthof, T., Kochanoff, A., & Caverly, S. (2004). Emotional and Social Development in Childhood. Smith & Hart (Eds.), *Handbooks of Developmental*

Psychology. Blackwell Handbook of childhood: social development (pp.307-327). Blackwell Publishing.

Devi, K. S. (2019). Constructivist Approach to Learning based on the Concepts of Jean Piaget and Lev Vygotsky An Analytical Overview. *Journal of Indian Education*, XLIV (4).

Duncan, G.J., Lee, K.T., Rosales-Rueda, M., Kalil, A. (2018). Maternal age and child development. *Demography*, 55, 2229–2255.

Freedman, M. R., (2010). A “Healthy Pizza Kitchen” Nutrition Education Program at a Children's Health Museum. *Journal of Nutrition Education and Behavior*, 42(5), 353-354.

Green, V. A., Prior, T., Smart, E., Boelema, T., Drysdale, H., Harcourt, S., Roche, L., Waddington, H. (2017). The use of individualized video modeling to enhance positive peer interactions in three preschool children. *Education and Treatment of Children*, 40(3), 353-378.

Hein, E. G. (2011). Museum Education. S. Macdonald (Toim.). A Companion to Museum Studies (lk 340-352). Malden, Mass: Blackwell.

Hirsjärvi, S., Remes, P., & Sajavaara, P. (2007). *Uuri ja kirjuta*. Tallinn: Medicina.

Hosokawa, R., Katsura, T. (2017). Marital relationship, parenting practices, and social skills development in preschool children. *Child. Adolesc. Psychiatry Ment. Health*, 11(2).

Häidkind, P., Palts, K., Pillmann, J., Ennok, K., Villems, K., Peterson, T. (2014). Lapse Arengu Hindamise Ja Toetamise Juhendmaterjal Koolieelsetele Lasteasutustele. Haridus- ja Teadusministeerium.

Koolieelse lasteasutuse riiklik õppekava (2008). RT I 2008, 23, 152.

<https://www.riigiteataja.ee/akt/13351772?leiaKehtiv> (viimati vaadatud 04.11.23).

Kilic, S. (2015). Emotional Competence and Emotion Socialization in Preschoolers: The Viewpoint of Preschool Teachers. *Educational Sciences: Theory & Practice*, 15(4), 1007-1020.

Krensky, B. & Steffen, S. L. (2009). Engaging classrooms and communities through art. A guide to designing and implementing community-based art education. Altamira Press. Rowman & Littlefield Publishers Inc. New York

Krull, E. (2018). *Pedagoogilise psühholoogia käsiraamat*. Tartu Ülikooli Kirjastus.

Kulderknup, E. (2009). *Üldoskuste areng koolieelses eas*. Tallinn: Kirjastus Studium

Laherand, M.-L. (2012). *Kvalitatiivne uurimisviis*. Tallinn: Sulesepp.

Luke, J. J., Brenkert, S., Rivera, N. (2022). Preschoolers' social emotional learning in children's museums and community playgrounds. *Journal Of Early Childhood Research*, 20(2), 229-241.

Maasik, M. (2023). Lasteaiaõpetajate pädevus muuseumi kui avatud õpikeskkonna kasutamisel õppe- ja kasvatustegevuses Tartu linna näitel. Bakalaureusetöö. Tartu Ülikool.

Maleki, M., Mardani, A., Chehzrad, M. M., Dianatinasab, M., Vaismoradi, M. (2019). Social Skills in Children at Home and in Preschool. *Behav. Sci*, 9(74), 1-15.

Malik, F., Marwaha, R. (2022). *Developmental Stages of Social Emotional Development In Children*. StatPearls. Treasure Island (FL): StatPearls Publishing.

Mathiesen, M. (2016). Õpetajate suhtumine muuseumisse õpikeskkonnana, Pärnu Muuseumi näitel. Lõputöö. Tartu Ülikool.

Männamaa, M., Marats, I. (2009). Lapse üldoskuste areng. E. Kulderknup (Toim.), *Üldoskuste areng koolieelses eas*. Tartu: Studium.

Petrovska, S., Sivevska, D., Cackov, O. (2013). Role of the Game in the Development of Preschool Child. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 92, 880 – 884.

Port, K., Mäemat, J., Kiilu, K., Valdmaa, S., Palu, A., Põldmaa, J., Dubolazov, I., Piisang, E., Kalamees-Ruubel, K. & Läänemets, U. (2019). Lasteaia riiklik õppekava tööversioon.

Samur, A. O., Kocylgt, S., Inci, E., Aydogan, S., Bydalek, N. B. (2015). Impact of museum education on 60-72 months childrens scientific processing skills, social skills and perception of museums. *International Journal of Academic Research*, 7(2), 231-263.

Sõnastaja: Eesti muuseumihariduse sõnastik (2015). Koostajad Lüsi, A., Purre, A., Orula, E - L., Visnapuu, K., Telve, K., Kibuspuu, L., Sepp, P., & Pani, T. (Toim). Eesti Muuseumihariduse terminikomisjon. <https://www.digar.ee/arhiiv/et/raamatud/68692> (viimati vaadatud 13.05.2025).

Tan, F., Gong, X., Tsang, M. C. (2021). The educational effects of children's museums on cognitive development: Empirical evidence based on two samples from Beijing. *International Journal of Educational Research*, 106.

Tropp, K., Saat, H. (2008). Sotsiaalsete oskuste areng. E. Kikas (toim.), *Õppimine ja õpetamine koolieelses eas* (53-76). Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.

Tulviste, T. (2008). Kõne areng. E. Kikas (Toim.), *Õppimine ja õpetamine koolieelses eas*. Tartu: Tartu Ülikooli kirjastus.

Uusmaa, S. (2012). *Muuseum kui formaalharidust toetav õppekeskkond*. Magistritöö. Tallinna Ülikool.

Veisson, M. (2017). Lapse arengu- ja õppimisteooriad Õun, T & Nugin, K (Koost) *Õppe- ja kasvatustegevus lasteaias* (lk 11-16, 31-33). Tartu: AS Atlex

Virkus, S. (2016). Intervjuu, vaatlus ja sisuanalüüs.

https://www.tlu.ee/~sirvir/Intervjuu_vaatlus_ja_sisuanals/intervjuu_sisuanals.html (viimati vaadatud 04.11.23)

Visnapuu, K. (2017). Muuseumipedagoogika. Rmt Nugin, K. & Õun, T. (Koost.). *Õppe-ja kasvatustegevus lasteaias* (lk 153-168). AS Atlex.

Visnapuu, K. (2018). Kui klassiruum jääb kitsaks. Muuseumipedagoogika-NÕK 1990-test aastatest. Huvitav Kool. <https://www.huvitavkool.ee/2018/07/kui-klassiruum-jaab-kitsaks.html> (viimati vaadatud 04.11.23)

Visnapuu, K. (2020). *Muuseumipedagoogika rakendamise võimalused formaalhariduses Tartu näitel*. Magistritöö. Tartu Ülikool.

Ültanir, E. (2012). An epistemological glance at the constructivist approach: constructivist learning in Dewey, Piaget and Montessori. *International Journal of Instruction*, 5 (2).

LISAD

Lisa 1. Laste sotsiaalsete oskuste avaldumise vaatlustabel

Vaatluse kuupäev	Suhtlus eakaaslastega	Koostöö	Suhtlus täiskasvanuga	Suuline eneseväljendus

Lisa 2. Lastaiaõpetajate muuseumikeskkonnas laste sotsiaalsete oskuste toetamise teadmiste ja teadlikkuse küsitlus

1. Miks valisite just selle muuseumitunni külastuse?
2. Millised eesmärgid õppekäigule püstitasite?
3. Milliseid eeltegevusi tegite lastega lasteaias enne muuseumitundi minnes?
4. Kas märkasite mõne lapse puhul erinevusi või edasiarenguid lasteaias ja muuseumitunnis käitumise vahel?
5. Kuidas teie arvates muuseumitunni tegevused toetasid laste sotsiaalset suhtlemist?
6. Kas või kuidas õppekäigule püstitatud eesmärgid täitusid?
7. Kas muuseumiõpetaja oleks võinud teha midagi teisiti?
8. Millises meeleolus olid lapsed pärast muuseumikülastust?
9. Milliseid järeltegevusi tegite muuseumitunnis kogetu kinnistamiseks?

Lisa 3. Poolstruktureeritud intervjuu küsimustik lasteaiaõpetajatele

I teemaplokk: Milliseid 5.-7. aastaste laste sotsiaalseid oskusi saab muuseumikeskkonnas asendada?

1. Kuidas võib muuseumikülastus aidata lastel mõista teiste inimeste tundeid ning arvestada neid oma käitumises ja suhtluses?
2. Millised konkreetsed tegevused või programmid muuseumis toetavad laste julgust suhelda ja huvi tunda teiste inimeste vastu?
3. Kuidas saavad muuseumi õppekäigud aidata lastel õppida hoolitsema teiste inimeste eest, osutama abi ning osalema rühma reeglite kujundamises?
4. Kuidas muuseumikülastused aitavad lastel õppida, kuidas teistega arvestada, koostööd teha ning luua sõprussuhteid?
5. Kuidas aitab muuseumikeskkond lastel mõista erinevusi inimeste vahel ning järgida üldtunnustatud reegleid ja käitumisnorme?

II teemaplokk: Millised on lasteaiaõpetajate teadmised laste sotsiaalsete oskuste arendamise võimaluste kohta muuseumis kui õpikeskkonnas?

6. Milliseid praktilisi meetodeid või strateegiaid saab rakendada, et julgustada lapsi selgitama oma seisukohti muuseumis tehtud avastuste või kogemuste kohta?
7. Kuidas saate kohandada muuseumikülastusi vastavalt laste individuaalsetele vajadustele ja võimekusele sotsiaalsete oskuste arendamisel?
8. Milline on teie kogemus laste reaktsioonidega muuseumikülastuste ajal seoses nende sotsiaalsete oskuste arenguga?
9. Kas teil on mingeid näiteid või edulugusid, mis illustreerivad muuseumikülastuste positiivset mõju laste sotsiaalsetele oskustele?
10. Kas teile tundub, et muuseumikülastused on tõhus vahend 5-7-aastaste laste sotsiaalsete oskuste arendamisel võrreldes teiste õpikeskkondadega? Miks või miks mitte?